

۸۷، ۱۰، ۱۷۳۴
۸۷، ۱۰، ۲۱

الله اعلم

۱۰۷۱۲۱

دانشگاه کتیلان
دانشکده ادبیات و علوم انسانی

گروه روانشناسی

گرایش عمومی

پایان نامه کارشناسی ارشد

رابطه سبک‌های والدینی و کمال‌گرایی در اضطراب اجتماعی بزرگسالان

از

شبنم بیطرف

استاد راهنما

دکتر منصور حکیم جوادی

استاد مشاور

دکتر محمدرضا شعیری

۱۳۸۷ / ۱۰ / ۱۳

تیرماه ۱۳۸۷

۱۰۶۸۲۱

تقدیم به پدر عزیزم،

که راهنمایی‌هایش، ادامهٔ راه را برایم هموار می‌ساخت.

تقدیم به مادر مهربانم،

که محبتش، چون نوری بود، که انتهای راه را برایم روشن می‌نمود.

تشکر و قدردانی

رساله حاضر، جهت بررسی سبک‌های تربیتی والدین و نقشی که این سبک‌های فرزندپروری روی سلامت یک فرد در آینده خواهند داشت، شکل گرفت. اما در به ثمر رسیدن این تلاش، افرادی بودند که راهنمایی‌ها و کمک‌هایشان، نقش بسزایی را ایفا نمود. لذا قدردانی از حمایت‌ها و زحمات این عزیزان، کوچکترین کار ممکن است.

صمیمانه از زحمات جناب آقای دکتر منصور حکیم جوادی، که در تمامی مراحل این کار پشتیبان و حامی من بودند، تشکر و قدردانی می‌کنم. همچنین از استاد بزرگوارم، جناب آقای دکتر محمدرضا شعیری که در مقام استاد مشاور، پا به پای من بر تمامی مراحل کار نظارت داشتند، و مرا یاری نمودند، سپاسگذارم.

ضمناً از یاری و مساعدت دوستان بسیار خوبم، که هیچگاه مرا در انجام این پژوهش تنها نگذاشتند، تشکر و قدردانی می‌کنم.

شب‌نم بیطرف

د.....	چکیده فارسی.....
ذ.....	چکیده لاتین.....
فصل اول: گستره علمی پژوهش	
۲.....	۱-۱ مقدمه.....
۵.....	۲-۱ بیان مسئله.....
۸.....	۳-۱ ضرورت و اهمیت موضوع پژوهش.....
۱۰.....	۱-۳-۱ اهمیت نظری پژوهش.....
۱۰.....	۲-۳-۱ اهمیت عملی پژوهش.....
۱۱.....	۴-۱ اهداف پژوهش.....
۱۱.....	۱-۴-۱ هدف اصلی.....
۱۱.....	۲-۴-۱ اهداف فرعی.....
۱۱.....	۵-۱ فرضیه‌های پژوهش.....
۱۱.....	۱-۵-۱ فرضیه اصلی.....
۱۱.....	۲-۵-۱ فرضیه‌های فرعی مربوط به فرضیه اصلی.....
۱۱.....	۶-۱ تعاریف نظری و عملیاتی متغیرها.....
۱۱.....	۱-۶-۱ شیوه‌های فرزند پروری.....
۱۲.....	۲-۶-۱ اضطراب اجتماعی.....
۱۲.....	۳-۶-۱ کمال گرایی.....
۱۴.....	۷-۱ خلاصه فصل.....
فصل دوم: مروری بر پیشینه‌های عملی و نظری پژوهش	
۱۶.....	۱-۲ مقدمه.....
۱۶.....	۲-۲ روابط فرد با خانواده.....
۱۸.....	۱-۲-۲ ارتباط فرد با مادر.....
۱۹.....	۲-۲-۲ ارتباط فرد با پدر.....
۲۰.....	۳-۲ نظریات روانشناختی در مورد تعامل کودک.....
۲۲.....	۴-۲ عوامل تعیین کننده کیفیت روابط والدین با فرزندان.....
۲۴.....	۵-۲ جو عاطفی خانواده.....
۲۷.....	۶-۲ محبت و خصومت والدین و اثری که روی سلامت روانی فرزند دارند.....
۲۹.....	۷-۲ انتظارات والدین - فرزندان.....
۳۱.....	۸-۲ سبکهای تربیتی.....
۳۱.....	۹-۲ ساختار کنترل در ادبیات تربیتی.....
۳۲.....	۱-۹-۲ کنترل رفتاری.....
۳۲.....	۱-۱-۹-۲ تأدیب.....

۳۳	..... نظارت ۲-۱-۹-۲
۳۳	..... کنترل روانشناختی ۲-۹-۲
۳۹	..... اضطراب اجتماعی ۱۰-۲
۴۰	..... تصویر بالینی از فردی با اختلال اضطراب اجتماعی ۱-۱۰-۲
۴۲	..... تشخیص ۲-۱۰-۲
۴۳	..... جنبه های مختلف اضطراب اجتماعی ۱۱-۲
۴۳	..... جنبه های شناختی ۱-۱۱-۲
۴۴	..... جنبه های رفتاری ۲-۱۱-۲
۴۵	..... جنبه های بدنی ۳-۱۱-۲
۴۵	..... همه گیر شناسی ۱۲-۲
۴۶	..... سبب شناسی ۱۳-۲
۴۶	..... دیدگاه زیست شناختی ۱-۱۳-۲
۴۸	..... دیدگاه روان پوشی ۲-۱۳-۲
۴۹	..... دیدگاه رفتار گرایی ۳-۱۳-۲
۵۰	..... شرطی شدن اضطراب اجتماعی ۱-۳-۱۳-۲
۵۰	..... شرطی شدن کلاسیک ۱-۱-۳-۱۳-۲
۵۰	..... شرطی سازی عامل ۲-۱-۳-۱۳-۲
۵۰	..... دیدگاه شناختی ۴-۱۳-۲
۵۳	..... دیدگاه انسان گرایی ۵-۱۳-۲
۵۳	..... دیدگاه اجتماعی ۶-۱۳-۲
۵۳	..... رابطه اضطراب اجتماعی و سبک های فرزندپروری والدین ۱۴-۲
۶۲	..... مدل های مفهومی مرتبط با رشد اضطراب ۱۵-۲
۶۳	..... کمال گرایی ۱۶-۲
۶۷	..... دیدگاههای نظری مربوط به کمال گرایی ۱-۱۶-۲
۶۷	..... موری و مک کلند ۱-۱-۱۶-۲
۶۸	..... فروید ۲-۱-۱۶-۲
۶۸	..... کوهات ۳-۱-۱۶-۲
۶۹	..... آدلر ۴-۱-۱۶-۲
۷۰	..... هورنای ۵-۱-۱۶-۲
۷۱	..... کمال گرایی و اضطراب اجتماعی ۱۷-۲
۷۵	..... کمالگرایی و سبکهای فرزندپروری ۱۸-۲
۷۸	..... مدل میانی اضطراب اجتماعی ۱۹-۲
۸۰	..... خلاصه فصل ۲۰-۲

فصل سوم: فرآیند روش شناختی پژوهش

۸۲	۱-۳ مقدمه.....
۸۲	۲-۳ طرح پژوهش.....
۸۲	۳-۳ جامعه آماری ، گروه نمونه و روش نمونه گیری.....
۸۲	۱-۳-۳ جامعه آماری پژوهش.....
۸۳	۲-۳-۳ گروه نمونه و ویژگی های آن.....
۸۴	۳-۳-۳ روش نمونه گیری.....
۸۴	۴-۳ ابزارهای اندازه گیری: معرفی ابزارها و ویژگیهای روانسنجی آنها.....
۸۴	۱-۴-۳ پرسشنامه شیوه های فرزندپروری دیانا بامریند.....
۸۵	۲-۴-۳ پرسشنامه اضطراب اجتماعی.....
۸۶	۳-۴-۳ پرسشنامه کمال گرایی چند بعدی فراست.....
۸۹	۴-۴-۳ پرسشنامه کمال گرایی مثبت و منفی.....
۹۰	۵-۳ روش اجرای پژوهش.....
۹۰	۶-۳ روشهای آماری تحلیل داده ها.....
۹۱	۷-۳ خلاصه فصل.....

فصل چهارم: نتایج پژوهش

۹۳	۱-۴ مقدمه.....
۹۳	۲-۴ بررسی شاخص های توصیفی داده ها.....
۱۰۰	۳-۴ بررسی همبستگی بین متغیرها.....
۱۱۵	۴-۴ بررسی فرضیه های پژوهش.....
۱۲۲	۵-۴ پیوست فصل چهارم.....

فصل پنجم: بحث و نتیجه گیری

۱۴۲	۱-۵ مقدمه.....
۱۴۳	۲-۵ خلاصه نتایج.....
۱۴۵	۳-۵ بحث و نتیجه گیری.....
۱۵۰	۴-۵ جمع بندی نهایی نتایج.....
۱۵۲	۵-۵ محدودیتهای پژوهش.....
۱۵۳	۶-۵ پیشنهادات پژوهش.....
۱۵۴	منابع.....
۱۶۱	پیوست.....

- جدول ۴-۱ میانگین، میان، نما، انحراف معیار، کمینه و بیشینه تمامی متغیرها در کل افراد نمونه..... ۹۴
- جدول ۴-۲ میانگین، میان، نما، انحراف معیار، کمینه و بیشینه تمامی متغیرها در دختران و پسران گروه نمونه..... ۹۵
- جدول ۴-۳ میانگین، میان، نما، انحراف معیار، کمینه و بیشینه تمامی متغیرها در آزمودنیهای دانشکده علوم انسانی..... ۹۶
- جدول ۴-۴ میانگین، میان، نما، انحراف معیار، کمینه و بیشینه تمامی متغیرها در آزمودنیهای دانشکده فنی و مهندسی..... ۹۷
- جدول ۴-۵ میانگین، میان، نما، انحراف معیار، کمینه و بیشینه تمامی متغیرها در آزمودنیهای دانشکده علوم پایه..... ۹۸
- جدول ۴-۶ میانگین، میان، نما، انحراف معیار، کمینه و بیشینه تمامی متغیرها در آزمودنیهای دانشکده علوم کشاورزی..... ۹۹
- جدول ۴-۷ همبستگی متغیرهای کمال‌گرایی (CM, D, PE, PC, PS, O) و سبک‌های فرزندپروری (سه‌لگیرانه، دیکتاتورانه، قاطعانه) و اضطراب اجتماعی و زیرمقیاس‌هایش در گروه نمونه..... ۱۰۱
- جدول ۴-۸ همبستگی متغیرهای کمال‌گرایی (CM, D, PE, PC, PS, O) و سبک‌های فرزندپروری (سه‌لگیرانه، دیکتاتورانه، قاطعانه) و اضطراب اجتماعی و زیرمقیاس‌هایش در گروه دختران..... ۱۰۳
- جدول ۴-۹ همبستگی متغیرهای کمال‌گرایی (CM, D, PE, PC, PS, O) و سبک‌های فرزندپروری (سه‌لگیرانه، دیکتاتورانه، قاطعانه) و اضطراب اجتماعی و زیرمقیاس‌هایش در گروه پسران..... ۱۰۵
- جدول ۴-۱۰ همبستگی متغیرهای کمال‌گرایی (CM, D, PE, PC, PS, O) و سبک‌های فرزندپروری (سه‌لگیرانه، دیکتاتورانه، قاطعانه) و اضطراب اجتماعی و زیرمقیاس‌هایش در دانشکده علوم انسانی..... ۱۰۷
- جدول ۴-۱۱ همبستگی متغیرهای کمال‌گرایی (CM, D, PE, PC, PS, O) و سبک‌های فرزندپروری (سه‌لگیرانه، دیکتاتورانه، قاطعانه) و اضطراب اجتماعی و زیرمقیاس‌هایش در دانشکده فنی و مهندسی..... ۱۰۹
- جدول ۴-۱۲ همبستگی متغیرهای کمال‌گرایی (CM, D, PE, PC, PS, O) و سبک‌های فرزندپروری (سه‌لگیرانه، دیکتاتورانه، قاطعانه) و اضطراب اجتماعی و زیرمقیاس‌هایش در دانشکده علوم پایه..... ۱۱۱
- جدول ۴-۱۳ همبستگی متغیرهای کمال‌گرایی (CM, D, PE, PC, PS, O) و سبک‌های فرزندپروری (سه‌لگیرانه، دیکتاتورانه، قاطعانه) و اضطراب اجتماعی و زیرمقیاس‌هایش در دانشکده کشاورزی..... ۱۱۳
- جدول ۴-۱۴ تحلیل واریانس مربوط به رگرسیون ابعاد کمال‌گرایی و سه سبک فرزندپروری و اضطراب اجتماعی در گروه نمونه..... ۱۱۵
- جدول ۴-۱۵ نتایج مربوط به رگرسیون چندمتغیره همزمان..... ۱۱۶
- جدول ۴-۱۶ تحلیل واریانس مربوط به رگرسیون ابعاد کمال‌گرایی و سه سبک فرزندپروری و ترس در گروه نمونه..... ۱۱۷
- جدول ۴-۱۷ نتایج مربوط به رگرسیون چندمتغیره همزمان..... ۱۱۷

- جدول ۴-۱۸ تحلیل واریانس مربوط به رگرسیون ابعاد کمالگرایی و سه سبک فرزندپروری و اجتناب در گروه نمونه... ۱۱۸
- جدول ۴-۱۹ نتایج مربوط به رگرسیون چندمتغیره همزمان..... ۱۱۹
- جدول ۴-۲۰ تحلیل واریانس مربوط به رگرسیون ابعاد کمالگرایی و سه سبک فرزندپروری و ناراحتی فیزیولوژیک در گروه نمونه..... ۱۲۰
- جدول ۴-۲۱ نتایج مربوط به رگرسیون چندمتغیره همزمان..... ۱۲۰
- جدول ۴-۲۲ تحلیل واریانس مربوط به رگرسیون ابعاد کمالگرایی و سه سبک فرزندپروری و اضطراب اجتماعی در گروه دختران..... ۱۲۳
- جدول ۴-۲۳ نتایج مربوط به رگرسیون چندمتغیره همزمان..... ۱۲۳
- جدول ۴-۲۴ تحلیل واریانس مربوط به رگرسیون ابعاد کمالگرایی و سه سبک فرزندپروری و ترس در گروه دختران..... ۱۲۴
- جدول ۴-۲۵ نتایج مربوط به رگرسیون چندمتغیره همزمان..... ۱۲۵
- جدول ۴-۲۶ تحلیل واریانس مربوط به رگرسیون ابعاد کمالگرایی و سه سبک فرزندپروری و اجتناب در گروه دختران..... ۱۲۶
- جدول ۴-۲۷ نتایج مربوط به رگرسیون چندمتغیره همزمان..... ۱۲۷
- جدول ۴-۲۸ تحلیل واریانس مربوط به رگرسیون ابعاد کمالگرایی و سه سبک فرزندپروری و ناراحتی فیزیولوژیک در گروه دختران..... ۱۲۸
- جدول ۴-۲۹ نتایج مربوط به رگرسیون چندمتغیره همزمان..... ۱۲۸
- جدول ۴-۳۰ تحلیل واریانس مربوط به رگرسیون ابعاد کمالگرایی و سه سبک فرزندپروری و اضطراب اجتماعی در گروه پسران..... ۱۲۹
- جدول ۴-۳۱ نتایج مربوط به رگرسیون چندمتغیره همزمان..... ۱۳۰
- جدول ۴-۳۲ تحلیل واریانس مربوط به رگرسیون ابعاد کمالگرایی و سه سبک فرزندپروری و ترس در گروه پسران..... ۱۳۰
- جدول ۴-۳۳ نتایج مربوط به رگرسیون چندمتغیره همزمان..... ۱۳۱
- جدول ۴-۳۴ تحلیل واریانس مربوط به رگرسیون ابعاد کمالگرایی و سه سبک فرزندپروری و اجتناب در گروه پسران..... ۱۳۲
- جدول ۴-۳۵ نتایج مربوط به رگرسیون چندمتغیره همزمان..... ۱۳۲
- جدول ۴-۳۶ تحلیل واریانس مربوط به رگرسیون ابعاد کمالگرایی و سه سبک فرزندپروری و ناراحتی فیزیولوژیک در گروه پسران..... ۱۳۳
- جدول ۴-۳۷ نتایج مربوط به رگرسیون چندمتغیره همزمان..... ۱۳۴
- جدول ۴-۳۸ تفاوت جنسیت، دانشکده ها و تعامل آنها در اضطراب اجتماعی..... ۱۳۴
- جدول ۴-۳۹ تفاوت میانگین ها بر اساس آزمون توکی..... ۱۳۵
- جدول ۴-۴۰ تفاوت جنسیت، دانشکده ها و تعامل آنها در ترس..... ۱۳۵
- جدول ۴-۴۱ تفاوت میانگینها بر اساس آزمون توکی..... ۱۳۶
- جدول ۴-۴۲ تفاوت جنسیت، دانشکده ها و تعامل آنها در اجتناب..... ۱۳۶
- جدول ۴-۴۳ تفاوت میانگینها بر اساس آزمون توکی..... ۱۳۶
- جدول ۴-۴۴ تفاوت جنسیت، دانشکده ها و تعامل آنها در اجتناب..... ۱۳۷
- جدول ۴-۴۵ تفاوت میانگینها بر اساس آزمون توکی..... ۱۳۷
- جدول ۴-۴۶ تفاوت جنسیت، دانشکده ها و تعامل آنها در سبک سهلگیرانه..... ۱۳۸

- جدول ۴-۴۷ تفاوت میانگینها بر اساس آزمون توکی..... ۱۳۸
- جدول ۴-۴۸ تفاوت جنسیت، دانشکده‌ها و تعامل آنها در سبک دیکتاتورانه..... ۱۳۸
- جدول ۴-۴۹ تفاوت جنسیت، دانشکده‌ها و تعامل آنها در سبک قاطعانه..... ۱۳۹
- جدول ۴-۵۰ تفاوت میانگینها بر اساس آزمون توکی..... ۱۳۹
- جدول ۴-۵۱ تفاوت جنسیت، دانشکده‌ها و تعامل آنها در بعد CM..... ۱۴۰
- جدول ۴-۵۲ تفاوت جنسیت، دانشکده‌ها و تعامل آنها در بعد D..... ۱۴۰
- جدول ۴-۵۳ تفاوت جنسیت، دانشکده‌ها و تعامل آنها در بعد PE..... ۱۴۰
- جدول ۴-۵۴ تفاوت جنسیت، دانشکده‌ها و تعامل آنها در بعد PC..... ۱۴۱
- جدول ۴-۵۵ تفاوت جنسیت، دانشکده‌ها و تعامل آنها در بعد PS..... ۱۴۱
- جدول ۴-۵۶ تفاوت جنسیت، دانشکده‌ها و تعامل آنها در بعد O..... ۱۴۱

رابطه سبک‌های والدینی و کمال‌گرایی در اضطراب اجتماعی بزرگسالان

شبنم بیطرف

در پژوهش حاضر، در پی رابطه بین سبک‌های والدینی، کمال‌گرایی و اضطراب اجتماعی دانشجویان و بررسی پیشینه‌های موجود در این زمینه، بر آن شدیم تا سهم متغیرهای کمال‌گرایی و سبک‌های والدینی را در میزان واریانس اضطراب اجتماعی مشخص کنیم. برای همین منظور ۳۹۶ نفر از دانشجویان به شیوه خوشه‌ای مرحله‌ای از میان ۵ دانشکده دانشگاه گیلان انتخاب شدند و این افراد همزمان به ۳ پرسشنامه شیوه‌های فرزندپروری بامریند، کمال‌گرایی چندبعدی فراست و اضطراب اجتماعی پاسخ دادند. بعد از جمع‌آوری پرسشنامه‌ها و با استفاده از تحلیل‌های رگرسیونی، مطابق با فرضیه‌های پژوهش، نتایجی به شرح ذیل به دست آمد.

در جهت پاسخ به هدف اصلی پژوهش مشخص شد که از میان ابعاد کمال‌گرایی، تنها ابعاد CM (نگرانی زیاد در مورد اشتباهات) و PE (انتظارات والدینی) توان پیش‌بینی اضطراب اجتماعی را دارند و سایر ابعاد فاقد این قدرت هستند. به‌علاوه از بین ۳ سبک فرزندپروری دیکتاتورانه، قاطعانه و سهل‌گیرانه، سبک فرزندپروری دیکتاتورانه به طور مثبتی می‌تواند پیش‌بینی کننده اضطراب اجتماعی باشد، در صورتی که سبک فرزندپروری قاطعانه در جهت عکس، اضطراب اجتماعی را پیش‌بینی می‌کند. یعنی هرچه والدین مقتدرانه‌تر و قاطعانه‌تر عمل کنند، احتمال ابتلا به اضطراب اجتماعی فرزندان کاهش می‌یابد. از اینجا می‌توان به این نکته پی برد مناسب‌ترین سبک برای تربیت فرزندان، سبک قاطعانه است.

کلید واژه: سبک‌های والدینی، کمال‌گرایی، اضطراب اجتماعی

Abstract

The relation of parental style and perfectionism in adult social anxiety
Shabnam bitaraf

In this study with respect to relationship between parental style, students perfectionism, and social anxiety and considering the available records in this regard, we try to determine the contribution of perfectionism and parental style variables in variance of social anxiety. To this aim, 396 students were selected cluster-stage sampling from five faculties of Guilan University and these students simultaneously answered three questionnaires of Boumring parenting style, Frost multidimensional perfectionism and social anxiety. After gathering the questionnaires and using regressions analysis, according to assumptions of study, the following results were obtained.

To answering to main purpose of study, it has determined that among perfectionism dimensions, only CM (concern over mistakes) and PE (parental expectation) can predict the social anxiety and other dimensions can not predict. In addition from 3 styles (authoritarian, permissive, authoritative) the authoritarian parenting style, positively can predict social anxiety, but the authoritative parenting style reversely predict social anxiety. It means that if parents behave authoritatively, the probability of social anxiety in offsprings would decrease. From this point, we can conclude, that the most appropriate style in treating offsprings, is an authoritative style.

Key words: parental style, perfectionism, social anxiety

فصل اول :

طرح مسأله

۱-۱ مقدمه

آدمی زندگی خود در کنار والدین آغاز می‌کند. زندگی برای انسان از راه تعامل و ارتباط ممکن می‌شود و اصلی‌ترین منبع ارتباطی برای آدمی والدین هستند. بدین خاطر نقش والدین در رشد و تحول فرزندان در بسیاری از زمینه‌ها مورد بررسی و پژوهش قرار گرفته است (آرلو^۱، ۱۹۹۵؛ به نقل از شمس‌نیا، ۱۳۸۵).

چرا این نقش تا این حد مورد توجه قرار گرفته است؟ از مهمترین دلایل این امر این است که خانواده نخستین محیط آدمی در هنگام تولد است و بی‌تردید، مهمترین عامل محیطی تحول در تمام دوران زندگی است، چون تأثیراتی که محیط خانواده بر رشد و تحول خصوصیات جسمانی و روانی آدمی می‌گذارد، آنقدر عمیق است که تا پایان عمر تأثیرات خود را حفظ می‌کند (دارابی، شاهمرادی، فرهنگ‌نیا، ۱۳۶۶).

یکی از تأثیرات مهم خانواده بر کودک، سبک‌های تربیتی والدین است. سبک‌های تربیتی والدین را می‌توان به عنوان منظومه‌ای از نگرش‌های والدین به سوی کودک دانست که با کودک مرتبط شده و در مجموع، یک جو هیجانی را در رفتارهای ابرازی والدین ایجاد می‌نماید (دارلینگ^۲، استین برگ^۳، ۱۹۹۳؛ به نقل از دسجاردینز^۴ و همکاران، ۲۰۰۷).

---

^۱-Arlow, J.

^۲-Darling, N.

^۳-Steinberg, L.

^۴-Desjardins, J.

این سبک ها ، الگوهایی هستند از تربیت فرزند که برای والدین معیاری را جهت اجرا و پاسخ دادن به رفتارهای کودک ایجاد می کنند (دسجاردینز و همکاران، ۲۰۰۷).

علاوه بر سبک‌های تربیتی عوامل دیگری نیز در شکل‌گیری شخصیت کودک مهم هستند، این عوامل نه تنها در مورد تحول بهنجار، که در شکل‌گیری مشکلات بالینی نیز نباید نادیده انگاشته شوند. برای مثال، علاوه بر سبک‌های تربیتی می‌توان از تجارب دوران کودکی، عوامل ژنتیکی و بدکارکردی‌های عصب زیستی به عنوان علل ممکن در رشد اختلال اضطراب اجتماعی یاد کرد (آریندل^۱ و همکاران ، ۱۹۸۳، ۱۹۸۹؛ براچ و همبرگ^۲ ، ۱۹۹۴؛ لیب^۳ و همکاران ، ۲۰۰۰؛ پارکر^۴ ، ۱۹۷۹؛ به نقل از بندلو^۵ و همکاران، ۲۰۰۴). همچنین با توجه به اثرات محیطی خانواده، تجربه‌های دوران کودکی مرتبط با شیوه‌های تربیتی والدین در اضطراب اجتماعی افراد نقشی مؤثر ایفا می‌کند (راپی و ملویل^۶ ، ۱۹۹۷؛ به نقل از بانرج^۷، ۲۰۰۵). با توجه به این که دامنه وسیعی از پژوهش‌های متنوع، در ارتباط با تجارب دوران کودکی انجام شده است، نتیجه‌گیری نظام‌دار را در مورد عوامل کودکی درگیر در این اختلال مشکل می‌سازند (راپی ، ۱۹۹۷؛ به نقل از بانرج، ۲۰۰۵). به هر حال باید به این نکته توجه نمود که در میان اختلالات، اختلالات اضطرابی هستند که با اضطراب کودکی پیوند خورده‌اند. مطالعات بازنگرانه پیشنهاد می‌کنند که اختلالات اضطرابی کودکی به طور فراوان بر اختلالات اضطرابی بزرگسالی مقدم هستند (ارنسون^۸، لوگو^۹، ۱۹۸۷؛ دلیتو^{۱۰}، پروگی و ماریمانی^{۱۱}، ۱۹۸۶، به نقل از پینکاس^{۱۲}، آیرگ^{۱۳} و چوات^{۱۴}، ۲۰۰۵). بر اساس الگوهای نظری در مورد این اختلالات، به اثر سبک تربیتی روی رشد، نگهداری و بهتر و بدتر شدن اضطراب کودکی تأکید شده است (مک لود^{۱۵}، وود^{۱۶}، ویز^{۱۷}، ۲۰۰۷). مطالعات بازنگرانه

¹ - Arrindell, W.A.

² - Bruch, M.A. & Heimberg, R.G.

³ - Lieb, R.

⁴ - Parker, G.

⁵ - Bandelow, B.

⁶ - Rapee, R.M. & Melville, L.F.

⁷ - Banerjee, P.

⁸ - Aronson, T.

⁹ - Logue, C.

¹⁰ - Delito, J.

¹¹ - Perugi, G. & Marenmani, I.

¹² - Pincus, D.B.

¹³ - Eyberg, Sh.M.

¹⁴ - Choate, M.L.

¹⁵ - McLeod, B.D.

در مورد تجربه‌های تربیتی کودک، اشاره می‌کنند که، بزرگسالان مبتلا به اختلالات اضطرابی، دارای والدین بسیار طرد کننده (محبت کم / مراقبت کم) و یا کنترل کننده (بیش حمایت گر) بوده‌اند (لیب و همکاران، ۲۰۰۰؛ به نقل از بانرج، ۲۰۰۵).

یکی از ویژگی‌های افراد مبتلا به اضطراب اجتماعی این است که آنها به طور مفرطی، نگرانی زیاد در مورد اشتباهات دارند. حتی وقتی که این افراد در موقعیت اجتماعی مناسب عمل می‌کنند، عملکرد خود را نامناسب ارزیابی می‌کنند (جاستر^۳ و همکاران، ۱۹۹۶؛ به نقل از بانرج، ۲۰۰۵). از آنجا که این ویژگی‌های بارز افراد مبتلا به اضطراب اجتماعی در افراد کمال‌گرا هم دیده می‌شود، بنابراین می‌توان به ارتباط این اختلال با کمال‌گرایی پی برد. یکی از مدل‌های کمال‌گرایی، که در بردارنده این ویژگی‌هاست، کمال‌گرایی چند بعدی است که توسط فراست^۴ و همکاران در سال ۱۹۹۰ ارائه شد. این مقیاس ۶ بعد دارد: نگرانی زیاد در مورد اشتباهات^۵ (CM)، تردید در مورد فعالیت‌ها^۶ (D)، و ابعاد انتظارات والدینی^۷ (PE) و انتقاد والدینی^۸ (PC) که به ادراک فرزندان از والدینی اشاره دارد که معیارهایی بالا را تنظیم کرده و به طور فراوانی در جهت تلاش برای اجرای آنها حساس هستند. بعد پنجم معیارهای شخصی^۹ (PS) است که مجموعه‌ای از معیارهای بی‌نهایت بالا را برای عملکرد و اساس خودارزیابی یک فرد برای رسیدن به آنها منعکس می‌سازد و بعد آخر که سازماندهی^{۱۰} (O) است. کمال‌گرایی چند بعدی فراست با یک تنوع از اختلالات شامل، اختلال وسواس فکری عملی، اختلال خوردن، افسردگی و اضطراب اجتماعی مرتبط است. تعریف فراست و همکاران در سال ۱۹۹۰ از کمال‌گرایی، مناسب بودن آن را برای تجربه اضطراب اجتماعی آشکار می‌سازد، و از طرفی این کمال‌گرایی چند بعدی با سبک‌های والدینی در ارتباط می‌باشد (بانرج، ۲۰۰۵)، چنانچه فلت^{۱۱} و همکاران در سال ۱۹۹۵، تداعی میان کمال‌گرایی غیر انطباقی (سه زیرمقیاس CM, D, PC) و گزارش‌های فرزندان از افساء سبک والدینی قدرت

¹ -Wood, J.J.

² -Weisz, J.R.

³ -Juster, H.R.

⁴ -Frost, R.O.

⁵ -Concern over Mistakes

⁶ -Doubts about actions

⁷ -Parental Expectation

⁸ -Parental Criticism

⁹ -Personal Standards

¹⁰ - Organization

¹¹ -Flett, G.L.

طلبانه را دریافتند. با توجه به وجود تحقیقات گسترده که ارتباط میان سبک‌های والدینی، کمال‌گرایی چند بعدی فراست و اضطراب اجتماعی را تأیید می‌کنند (بانرج، ۲۰۰۵)، پژوهش حاضر نیز به جستجوی روابط متغیرهای یاد شده در شرایط فرهنگی ایران است.

با توجه به اینکه نرخ شیوع برای اضطراب اجتماعی جوانان و نوجوانان دامنه‌ای از ۵ تا ۱۶ درصد در جمعیت عمومی است (اساو^۱ و همکاران، ۱۹۹۹؛ هایوارد^۲ و همکاران، ۱۹۹۸؛ لوینسون^۳ و همکاران، ۱۹۹۳؛ ویچن^۴ و همکاران، ۱۹۹۹؛ به نقل از بیدل^۵ و همکاران، ۲۰۰۷) و این افراد در خطر آسیب‌های تحصیلی (ویچن و همکاران، ۱۹۹۹) و استعمال مواد مخدر هستند (کلارک^۶ و همکاران، ۱۹۹۵؛ دی ویت^۷، مک دونالد و آفورد^۸، ۱۹۹۹؛ به نقل از بیدل و همکاران، ۲۰۰۷)، بنابراین نمی‌توان نسبت به آن بی‌توجه بود؛ بدین خاطر تلاش در جهت یافتن رابطه این متغیر با دیگر متغیرها می‌تواند یاری‌گر جنبه‌های نظری و عملی باشد.

۱-۲ بیان مسئله

اضطراب اجتماعی اساساً ترس از مورد نظاره دیگران واقع شدن است. این ترس، ممکن است تا حدودی ذاتی بوده باشد. اما وقتی نگاه دیگران، چه به عمد (واقعی) و چه با تصور فرد (خیالی) در موقعیتهای خاص ناراحتی فوق العاده ایجاد کند، نتیجه آن «اضطراب اجتماعی» است؛ اجتماعی به این معنی که نگاه دقیق دیگران همیشه به نوعی وجود دارد. مورد مضحکه واقع شدن به صورت پنهان وجود دارد. پشت این ترس، نیز «ترس از عملکرد»، یعنی ترس از اینکه شخص قادر به ایفای نقش خود نباشد و یا کنترل خود را در مقابل نگاه دیگران از دست بدهد، وجود دارد. ترس از عملکرد غالباً موجب همان چیزی می‌شود که شخص، بیش از همه از وقوع آن می‌ترسد؛ یعنی عملکرد معیوب. مثلاً سخنران وحشتزده نمی‌تواند هیچ کلمه‌ای را بر زبان آورد. در بعضی موارد، اضطراب اجتماعی به خاطر آن است که

¹ -Essau,C.

² -Heyward,C.

³ -Lewinsohn,P.

⁴ -Wittchen

⁵ -Beidel,D.C.

⁶ - Clark ,D.B.

⁷ -DeWit,D.

⁸ -MacDonald,K. & Offord,D.

مبادا دیگران، اضطراب اجتماعی او را ببینند؛ مانند سرخ شدن یا لرزش اندام (دانلد گودوین، ۱۳۷۳). این اضطراب اجتماعی که با ترس مداوم از تعامل یا انجام عملی در موقعیت های اجتماعی که ناشی از نگرانی از هول شدن، تحقیر شدن یا ارزیابی منفی دیگران است، مشخص می شود، اغلب یک حالت مزمن و ناتوان کننده است (اسچنیر^۱ و همکاران، ۱۹۹۲؛ به نقل از غلامی، ۱۳۸۴).

اختلالات اضطرابی از شایع ترین اختلالات روانپزشکی هستند (کاستلو و انگلد^۲، ۱۹۹۵؛ به نقل از گینسبورگ و اسکلسبرگ^۳، ۲۰۰۲) و این اختلالات شدیداً به کارکرد روزانه افراد و خانواده ها آسیب می-رسانند (گینسبورگ و اسکلسبرگ، ۲۰۰۲).

با توجه به شیوع این اختلال، بررسی رابطه آن با عوامل مؤثر ایجاد کننده آن حائز اهمیت است. عوامل زیستی، خانوادگی و ژنتیکی، به عنوان عوامل تأثیرگذار در اضطراب اجتماعی، در نظر گرفته شده اند (بانرج، ۲۰۰۵). مطالعات زیادی از نقش عوامل خانوادگی در رشد اضطراب اجتماعی حمایت می کنند (لیب و همکاران، ۲۰۰۰؛ به نقل از بانرج، ۲۰۰۵) و مطالعات زیادی نیز به رابطه بین سبک های والدینی و اضطراب اجتماعی اشاره کرده اند. چنانچه لیب و همکاران در مطالعه ای تداعی میان اضطراب اجتماعی و آسیب شناسی روانی والدین، سبک والدینی و ویژگی های کارکرد خانوادگی را به دست آوردند. در یک گزارش خودسنجی، نتایج به دست آمده نشان داد که حمایت بیش از حد والدین و طرد والدینی با رشد اضطراب اجتماعی در فرزندان همراه شده است (بانرج، ۲۰۰۵). افراد مبتلا به اضطراب اجتماعی، معیارهای بی نهایت بالا را برای عملکرد در موقعیت های اجتماعی ترس، تنظیم می کنند که اغلب دسترسی ناپذیرند و منجر به ساخته شدن اشتباهات در موقعیت های اجتماعی می گردند (جاستر، هیمبرگ، فراست و هلت^۴، ۱۹۹۶؛ به نقل از بانرج، ۲۰۰۵). این افراد، می ترسند که دیگران آنها را بی کفایت بدانند و به طور منفی آنها را ارزیابی کنند. باید توجه شود که ترس از ارزیابی منفی یکی از خصیصه های مهم افراد مضطرب اجتماعی است (انجمن روانپزشکی آمریکا، ۱۹۹۴). اضطراب در مورد عدم کفایت از انتظارات بر می خیزد. چنین تردیدهایی در مورد کفایت

^۱ -Schneier, F.R.

^۲ -Costello, E.J. & Angold, A.

^۳ -Ginsburg, G. & Schlossberg, M.

^۴ -Holt, C.S.

خود و ترس از ارزشیابی منفی ارتباط با تمایلات کمال گرایانه را آشکار می سازد. در مجموع ارتباط میان تمایلات کمال گرایانه و اضطراب اجتماعی در افراد مضطرب اجتماعی به اثبات رسیده است (بیلینگ و آلدن^۱، ۱۹۹۷؛ جاستر و همکاران، ۱۹۹۶؛ صابونچی و لونت^۲، ۱۹۹۷؛ صابونچی و همکاران، ۱۹۹۹؛ به نقل از بانرج، ۲۰۰۵).

جاستر و همکاران در سال ۱۹۹۶ ارتباط میان مؤلفه های کمال گرایی و اضطراب اجتماعی را توسط مقیاس کمال گرایی چند بعدی فراست در افراد مضطرب اجتماعی و افراد جامعه غیر بالینی، بررسی کردند. نتایج نشان داد که افراد مضطرب اجتماعی نمره بالاتری در مقیاس های نگرانی زیاد در مورد اشتباهات و تردید در مورد فعالیتها به دست آوردند (بانرج، ۲۰۰۵).

از جهت دیگر بین کمال گرایی و سبک های والدینی نیز رابطه به دست آمده است، چنانچه بانرج (۲۰۰۵) در تحقیقی، ارتباط میان کمال گرایی و سبک والدینی قدرت طلب را به دست آورده است. فلت و همکاران (۱۹۹۵) تداعی میان کمال گرایی غیر انطباقی و گزارش های افراد از افشاء سبک والدینی قدرت طلب را دریافتند (بانرج، ۲۰۰۵). کاوامورا^۳، فراست و هارمتز^۴ (۲۰۰۲) ارتباط میان کمال گرایی و سبک های والدینی را در نمونه های دانشگاهی غیر بالینی بررسی کردند و دریافتند که سبک والدینی قدرت طلب با مؤلفه های کمال گرایی غیر انطباقی (نگرانی زیاد در مورد اشتباهات، تردید در مورد فعالیتها) مرتبط شده است. ریس^۵ و همکاران در سال ۱۹۹۶ دریافتند که افرادی با سبک های کمال گرایی غیر انطباقی، والدینشان را نسبت به افرادی با سبک های کمال گرایانه انطباقی، انتقادی تر معرفی نمودند (کاوامورا، فراست و هارمتز، ۲۰۰۲). در اینجا نباید این نکته را از نظر دور داشت که هدفها و ارزشهایی را که والدین برای فرزندان خود قائلند، تحت تأثیر عناصر موجود در بافت فرهنگی و اجتماعی آنهاست. این ارزشها در سامانه تربیتی والدین، تفاوتهایی را ایجاد می کند و این تفاوت در سامانه تربیتی موجب تفاوتهایی در رفتار کودکان می گردد. ارزشهای فرهنگی بر باور تربیتی والدین تأثیر می گذارد و آثار آن در نحوه برخورد با کودک و نوع انتظارات آنان از وی متجلی می شود (حجازی و سیف، ۱۳۷۹).

^۱ -Bieling, P.J. & Alden, L.E.

^۲ -Sabounchi, F. & Lundh, L.

^۳ -Kawamura, K.Y.

^۴ -Harmatz, M.G.

^۵ -Rice, K.G.

با توجه به اینکه افراد مبتلا به اضطراب اجتماعی متأثر از سبک های والدینی می باشند و نیز دارای معیارهای بالای کمال گرایانه هستند و از طرفی هم بین سبک های والدینی مؤثر در اضطراب اجتماعی و کمال گرایی ارتباط وجود دارد، بنابراین مبتنی بر تمهیدات یاد شده در فوق، مسأله اساسی پژوهش حاضر این است که آیا بین اضطراب اجتماعی با کمال گرایی و سبک های والدینی در نمونه های ایرانی رابطه وجود دارد؟

۱-۳ ضرورت و اهمیت موضوع پژوهش

زندگی برای انسان، از راه تعامل و ارتباط، ممکن می شود و اصلی ترین منبع ارتباطی برای آدمی والدین هستند. بدین خاطر نقش والدین در رشد و تحول فرزندان در بسیاری از زمینه ها مورد بررسی و پژوهش قرار گرفته است (آرلو، ۱۹۹۵؛ به نقل از شمس نیا، ۱۳۸۵). در این راستا پدر و مادر شدن از مهم ترین وظایف انسان است، وظیفه ای که قابل مقایسه با هیچ یک از مسئولیت های دیگر او نیست. دانشمندان برجسته ای چون فروید، اریکسون و بالبی، معتقدند کودک در تعامل با محیط خود رشد می کند و اولین تماس های کودک در محیط، با والدین خویش است و والدین برای او منبع غذا، عشق و آسایش هستند. کیفیت این تعامل، زمینه ساز اصلی شکل گیری احساس ایمنی در کودک است که پیامدهای گوناگونی در پی دارد (علیزاده، ۱۳۸۰؛ به نقل از شمس نیا، ۱۳۸۵). از آنجا که بافت اجتماعی رشد کودک در سازگاری روانشناختی او حائز اهمیت است. خانواده کودک، کلیدی ترین بافت اجتماعی را در اولین سال های رشد او تشکیل می دهد (خدایاری فرد، ۱۳۸۵). پس می توان گفت خانواده اولین کانونی است که به کودک احساس امنیت می بخشد، کودک در محیط خانواده، خود را در میان گروه ثابتی احساس می کند که تأمین کننده امنیت او هستند و در مواقع نیاز می توانند به آنها تکیه نموده و اعتماد داشته باشد. کودک الگوهای رفتاری خود را نخستین بار در خانواده می آموزد و پدر و مادر نخستین کسانی هستند که می توانند کودک را در جهت رشد و به کارگیری الگوهای درست و تأیید شده رفتارهای اجتماعی هدایت کنند (دارابی، شاهمرادی و فرهنگ نیا، ۱۳۶۶).

تربیت یکی از مهمترین کارکردهای والدین در خانواده است، پس خانواده نقش مهمی در تعیین سرنوشت و خط مشی زندگی آینده فرد دارد و اخلاق و سلامت روانی فرد، تا حدی بسیار در گرو آن است (شمس نیا، ۱۳۸۵). چنانچه شواهد موجود، سازگاری نوجوانان و جوانان ناشی از کیفیت روابط خانوادگی در دوران کودکی و نوجوانی است